

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرحله‌ی آماده‌سازی فایل			
پیاده‌سازی	تصحیح و ویرایش اولیه	ذکر مأخذ	ویرایش دوم
تکمیل مأخذ و ویرایش نهایی			

رویکردهای ممکن به واقعه‌ی غدیر خم

با رویکردهای مختلفی می‌توان به واقعه‌ی غدیر پرداخت.

۱. رویکرد تاریخی - تحلیلی: یکی از رویکردها، رویکرد تاریخی - تحلیلی است که این واقعه را از منظر مقدمات و متن واقعه و پیامدهای آن بررسی کنیم که پیش از واقعه‌ی غدیر چه مقدماتی وجود داشت. چون ماجرای غدیر خم در هجدهم ماه ذی‌الحجه مقدماتی داشت. قبل از این که پیامبر ﷺ در مدینه قصد حجة الوداع کنند؛ آیه‌ی «الَّذِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ»^۱ نازل شد. بنا به روایتی که حذیفه بن یمان نقل کرده است، پیغمبر اکرم ﷺ آنجا توضیح دادند که حقیقت و معنای ولایت چیست و این که «أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ» یعنی چه. بعد هم حجة الوداع آغاز شد. در مکه پیغمبر اکرم ﷺ سخنرانی‌یی کردند و بر مسأله‌ی جایگاه اهل بیت ﷺ تأکید فرمودند. بار دیگر حدیث ثقلین را مطرح کردند که قرآن کریم و اهل بیت عصمت و طهارت ﷺ به اتفاق، جانشین پیامبر ﷺ هستند و این دو تا روز قیامت از هم جداشدنی نیستند و شرط بقاء در مسیر هدایت، متمسک شدن به این دو با هم است. بعد بنا به امری که جبرئیل از جانب خدا برای پیغمبر اکرم ﷺ آورد، در همین مکه ایشان به همه‌ی مسلمانان دستور دادند که نزد علی بن ابی طالب ﷺ بروید و با لقب امیرالمؤمنین به ایشان سلام کنید. اینها مقدمات ماجرای هجده ذی‌الحجه است. حضرت در منا هم سخنرانی کردند؛ در آن سخنرانی حدیث ثقلین را مطرح فرمودند. اینها پیش‌زمینه‌های ماجرای غدیر

^۱ سوره‌ی احزاب، آیه‌ی ۶.

خم است. همه‌ی اینها گروهی را که سال‌ها در کمین رحلت پیامبر و تصاحب منصب حکومتی آن حضرت بودند، نگران کرد و لذا هم‌پیمان شدند که به هیچ قیمت نگذارند آن‌گونه که امر خدا و نظر پیامبر اکرم است، علی بن ابی طالب علیه السلام بعد از رحلت رسول الله صلی الله علیه و آله در منصب خلافت آن حضرت قرار گیرد. بر این اساس پیمان‌نامه‌ای نوشتند و با خون امضا کردند و آن را در درون کعبه دفن کردند. بعد از اتمام مناسک حج، پیامبر صلی الله علیه و آله همراه با همه‌ی مسلمان‌ها به سمت مدینه حرکت کردند؛ هجدهم ماه ذی‌الحجه به غدیر خم رسیدند که نقطه‌ای بین مکه و مدینه است. سال‌های قبل ماجرای غدیر خم را مفصل خدمتتان عرض کرده‌ام. از طریق زمینه‌های بسیار دقیقی که حضرت فراهم کردند، خطبه‌ی غدیریّه توسط رسول خدا انشاء شد و سه روز در آن سرزمین متوقف ماندند و برای امیرالمؤمنین علیه السلام از همه بیعت گرفتند. خیلی روشن است که بیعت برای خلافت و حکومت است. واقعه‌ی غدیر پیامدهایی هم داشت. پیغمبر برای برگشتن به مدینه سوار شتر تندرویی شده بودند. در گردنه یا عقبه‌ی هَرشی چهارده نفر که نه نفرشان از قریش بودند و پنج نفرشان از غیر قریش، هفت نفرشان یک طرف، هفت نفر طرف دیگر گردنه کمین کردند که در تاریکی که شتر پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خواهد از گردنه عبور کند؛ شتر حضرت را از بالای گردنه رم بدهند و تا به پایین درّه پرتاب شود و پیغمبر اکرم از بین بروند. جبرئیل خبر توطئه را برای پیامبر آورد. پیغمبر صلی الله علیه و آله در نزدیکی گردنه به عمار یاسر فرمودند زمام شتر من را به دست بگیر و آن را هدایت کن و به حذیفه بن یمان فرمودند پشت سر شتر من بیا. ناگهان برقی در آسمان جهید و نه تنها پیغمبر اکرم چهره‌ی همه‌ی این چهارده نفر را دیدند؛ بلکه دو نفری که همراه پیغمبر بودند نیز چهره‌های چهارده نفری را که برای ترور پیغمبر اکرم آماده بودند، مشاهده کردند. لذا بعدها حذیفه بن یمان به عنوان صاحب سر پیغمبر هم لقب گرفت. پیغمبر از او تعهد گرفتند تا من هستم آنچه را دیدی ابراز نکن. البته بعد از رحلت پیامبر ماجرا را گفت. در سخنان حذیفه هست که خلیفه‌ی اوّل و دوم جزء گروه تروریست‌هایی بودند که آماده شده بودند پیامبر صلی الله علیه و آله را ترور کنند. این ماجرای عقبه‌ی هَرشی^۱ بود. پیامبر به مدینه رسیدند.

پس از به نتیجه نرسیدن توطئه‌ی ترور، آن چهارده نفر بیست نفر دیگر را هم از اهل مدینه خبر کردند و یک شب در خانه خلیفه اول جمع شدند و پیمان‌نامه‌ی دوم را نوشتند و با خون امضا کردند که به هیچ قیمت نگذارند بعد از رحلت پیامبر علی به خلافت برسد. پیغمبر اکرم ﷺ در یک سال آخر بارها فرموده بودند که امسال سال آخر عمر من است و مدت زیادی میهمان شما نخواهم بود. در هفتاد روز باقی‌مانده از عمر پیامبر ﷺ بعد از واقعه‌ی غدیر خم، اتفاقات مهم و عجیبی افتاد. ^۲ تأکید می‌کنم پیغمبر اکرم ﷺ به شهادت رسیدند. این‌گونه نبود که در اثر بیماری از دنیا بروند. این ادعا مستند به ادله‌ای است. همان گروهی که خواستند در عقبه‌ی هَرشِ پیغمبر ﷺ را به شهادت برسانند و موفق نشدند؛ عوامل نفوذی را که در خانه‌ی رسول الله داشتند، ^۳ بسیج کردند که پیامبر را از میان بردارند. از حادثه‌های مقارن روزهای آخر عمر پیغمبر، ماجرای اسائه‌ی ادبی که دومی به پیغمبر اکرم ﷺ کرد؛ وقتی حضرت خواستند وصیت‌نامه‌ای بنویسند و ماجرای جیش اسامه و تمرّد کودتاچیان سقیفه از پیوستن به لشکر اسامه و بالاخره رحلت رسول الله ﷺ و کودتای سقیفه و اتفاقاتی که در شکل‌گیری خلافت خلیفه‌ی اول افتاد؛ است. اگر به صورت مجموعه به آنها نگاه کنیم، می‌توانیم یک دید کاملاً جامع تاریخی و توأم با یک فهم و تحلیل درست از واقعه‌ی غدیر به دست بیاوریم.

بنابراین یکی از رویکردهای به واقعه‌ی غدیر خم، رویکرد تاریخی با یک دید تحلیلی است.

۲. رویکرد حدیث‌شناسی: رویکرد دوم رویکرد حدیث‌شناسی است. این‌که خطبه‌ی غدیر و فرمایشات رسول الله ﷺ در غدیر خم از منظر وثاقت و صحت حدیث مورد بررسی قرار گیرد. تواتر حدیث غدیر و راویان حدیث غدیر در مقاطع مختلف تاریخ، از راویانی که در روز غدیر خم در محضر

^۲ حوادث مقارن با روزهای آخر عمر پیامبر را خدمتتان گفته‌ام؛ تأکید می‌کنم عزیزان به صورت مجموعه‌ای به این بحث‌هایی که طی

سال‌های مختلف گفته‌ام مراجعه کنند.

^۳ دخترانشان که همسران پیامبر بودند.

رسول الله ﷺ حضور داشتند و روایت کردند تا سلسله راویانی که سینه به سینه این حدیث را برای آیندگان نقل کردند. چه راویان و محدثین اهل سنت و چه راویان و محدثین شیعه. بررسی حدیث غدیر و میزان اعتبار و وثاقت و تواتر آن، خصوصاً در قسمت اهم آن که تصریح به ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام است. بعضی از روایات، حدیث غدیر را به صورت خلاصه شده نقل کرده‌اند؛ بعضی‌ها مفصل و کامل نقل کرده‌اند. از این منظر هم می‌شود با رویکرد حدیث‌شناسی به غدیر خم پرداخت.

۳. رویکرد کلامی: منظر سومی که می‌شود به ماجرای غدیر پرداخت، منظر کلامی است. یعنی استدلال به ماجرای غدیر خم برای اثبات خلافت امیرالمؤمنین علیه السلام. که از این منظر هم مفصل بحث کرده‌ایم و خوشبختانه فایل‌هایش در اختیار عزیزان است. این که اهل سنت با پذیرش واقعه‌ی غدیر و حدیث غدیر در توجیه عقائدشان چه می‌گویند و شیعه در قبال آنها چه پاسخی می‌دهد و چگونه دلالت واقعه‌ی غدیر خم را بر خلافت و امامت امیرالمؤمنین علیه السلام اثبات می‌کند.

۴. رویکرد اجتماعی و سیاسی: چهارمین رویکرد، رویکرد اجتماعی و سیاسی است. از منظر شناخت دیدگاه اسلام در باب حکومت و این که حکومت دارای مشروعیت الهی چه نوع حکومتی است. ماجرای غدیر به خوبی می‌تواند این بحث را روشن کند. در حاشیه‌ی این، دو بحث دیگر قابل طرح است که شاید امروز اشاراتی به آن کردم؛ بحث لزوم مقبولیت مردمی حکومت در کنار مشروعیت الهی آن و بحث کارآمدی یک حکومت. از واقعه‌ی غدیر می‌شود سمت و سوی عملکرد حکومت راستین اسلامی را شناخت و فهمید که حکومت اسلامی نه در شعار و اسم و عنوان، بلکه در واقعیت عملی چگونه حکومتی است و حکومتی که چگونه رفتار کند حکومت اسلامی است. غدیر خم از این نظر هم یک منبع بسیار ارزشمند و الهام بخش است. پس چهارمین رویکرد پرداختن به ماجرای غدیر، رویکرد اجتماعی و سیاسی و درس‌گیری از این جنبه است. در این زمینه‌ها هم خدا توفیق داده برایتان صحبت کرده‌ایم. بنده دارم فهرستی از آنچه سال‌های گذشته راجع به آن صحبت کرده‌ایم را به یادتان می‌آورم.

۵. رویکرد باطنی و عرفانی: پنجمین محوری که می‌شود از آن زاویه هم به ماجرای غدیر نگاه کرد و با آن رویکرد به ماجرای غدیر خم پرداخت، رویکرد باطنی و عرفانی است. یعنی غدیر در سیر باطنی و در سلوک الی الله چه آموزه‌های الهام بخشی دارد. در این زمینه هم برای عزیزان صحبت کرده‌ایم. رویکردهای متعدّد دیگری را هم می‌توان در پرداختن به ماجرای غدیر داشت. توصیه می‌کنم عزیزان سعی کنند در مسئله‌ی غدیر خم به این دید جامع دست پیدا کنند. این‌که صرفاً روز هجدهم ماه ذی‌الحجه را شادیم و جشن می‌گیریم و یا اگر خدا توفیق می‌دهد مراقبات عبادی آن را هم انجام می‌دهیم؛ روزهای می‌گیریم و سایر مراقبات آن روز یا شبش را انجام می‌دهیم؛ این کفایت نمی‌کند و باید به یک درک جامع و عمیق از غدیر خم دست پیدا کرد. غدیر خم یک مکتب با جامعیت و معنای کامل مکتب است. از زوایای مختلف آموزه‌های عمیقی دارد.

بررسی و مطالعه و دقت در متن خطبه‌ی غدیر و آنچه پیامبر اکرم ﷺ در این خطبه‌ی بسیار مفصّل بیان فرموده‌اند؛ نکته به نکته‌اش، جنبه‌های اعتقادی‌اش، جنبه‌های اخلاقی‌اش، جنبه‌های فقهی و نگاه از زاویه‌ی احکام الله به این خطبه و ... همه‌ی می‌تواند درس‌های بسیار عمیقی برای انسان داشته باشد. امیدواریم همه‌ی ما چنین توفیقی را پیدا کنیم و به چنین دید جامع و عمیقی از غدیر خم دست پیدا کنیم و فقط به شادمانی و جشن در این روز بسنده نکنیم. گرچه شادمانی و جشن هم در چنین روزی بسیار مهم است.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ